

UNITÁRIUS ÉLET

X. ÉVFOLYAM I. SZÁM

1956. MÁRCIUS HÓ

Józan Miklós

Minthogyha most is előttünk állana és szelíd tekintettel reánk mosolyogna! Minthogyha most is hallanók klasszikus, szép, magyaros prédikációját, ahogy a Szentírás idvezítő örök igazságait hirdeti, vagy ahogy Dávid Ferenc emlékét idéző ódáját a dévai vár romjai felett szavalja! S ha lelkünk jó barátok társaságában egy-egy pohár bor mellett fel-fel vidul, úgy érezzük, mintha Ő is velünk koccintana s hallani véljük költői lelkének ezüstcsengésű szép dalát: „A Mult a Dalban él”. Pedig már 10 esztendeje pihen a többi nagy unitáriusok örök pihenőhelyén, a Házsongárdi temetőben, Kolozsváron. „Óh régi szép emlékek, hová-hová levétek”?

Józan Miklós és a budapesti unitárius egyházközség, sőt Józan Miklós és a magyarországi unitarizmus is hosszú évtizedeken át csaknem egészen egyet jelent. Sokan voltak és vannak még ma is Budapesten, sőt az egész magyar hazában, akik az unitárius vallást Józan Miklós személyén keresztül tanulták meg tisztelni és becsülni, úgy gondolkozván, hogy az a vallás, amelynek ilyen ember a papja, csak jó lehet. Hosszú évtizedeken át neve a magyar társadalom legszelesebb köreiben annyira ismert volt és pedig előnyösen ismertté vált, hogy bizonyos körökben jobban ismerték Őt, mint a vallást, melynek papja volt.

Ha jellemképet kellene Róla festeni, egyenes és tisztalelkűsége mellett mindent megbocsátó készségét kellene erős színnel kiemelni. Szűkebb családkörén kívül, azt hiszem, kevés ember van ma már olyan, akinek annyi emléke, ismerete és élménye lenne erről a rendkívüli emberről és valóban nagy papról, mint nekem, akit egészen fiatalon apai barátságába, jó szíve szeretetébe fogadott, aki előtt különben kissé zárkózott lelke egészen megnyilatkozott.

Azok közé az emberek közé tartozott, akikben legkevesebb emberi gyarlóságot láttam. Irigységtől, féltékenységtől, kicsinyes önzéstől, ami az átlag ember lelkét gyakran beszennyezi, az Ő lelke tiszta volt. Nemes egyéniségében volt valami transzcendentális vonás, ami arra mutatott, hogy az örökkévaló Istennel volt állandó és boldog kapcsolata. A nagy zsvajt nem szerette, a meghitt baráti társaságot annál inkább kedvelte, s ha poharazgatás közben dalos lelke megszólalt, akkor is egy ősi szép kultuszt gyakorolt: „Fel-fel barátim, éltessek a hazát”, — hívta koccintásra barátait. Az égiekkel való társalkodása azonban a templomi szószékben mutatkozott meg legszebben. Nem előre betanult beszédek recitált. Abból, amit mondott, az Ő hangján Isten izenetét vette a gyülekezet. Ha prédikálás közben a gyülekezetben véletlenül egy gyászfátyolt meglátott, nem ment tovább, amíg a fájó sebre olajat nem öntött, és ha a templom ablakán hirtelen beszűrődő napsugár homlokra csókolta, az égi csókra új eszmék, új gondolatok fakadtak szívéből: a kitérő utakról drága kincsekkel gazdagodva érkezett vissza eredeti alap gondolatához.

Életének javát Budapesten, ebben a gyülekezetben élte le, mint ennek időrendben harmadik lelkipásztora. Megáldoztatása a kolozsvári püspöki házban ment végbe. Ott került szemtől-szembe Istennel, amiután könyv alakban is megjelentette azt, amit addig csak homályosan, tükör által látott. S ott mutatta be egy másik könyvben szép életének gazdag aratását. Életének utolsó esztendeiben már álmaiban állandóan szép Erdély-

ÁHITAT

Istenünk, Edes jó Atyánk! Utaladat kereső, országod titkait fürkésző gyermekeid alázatos lélekkel áldunk Tégedet és arra kérünk, hogy az ige fénye mellett mutasd meg most is utaladat és világítsd meg a mi elménket, hogy a Te országodba vezető utat, módot, lehetőséget, mint annak ajtóját nyitogató kulcsot felismerhessük. Amen. (Mt. XVI. 19.) „Neked adom a mennyek országának kulcsait...”

Sokat vitatott igék azok, amelyeket ezúttal a bibliából kiválasztottam. Hosszú századok elkeseredett vitáinak volt a szülője, amely már az első keresztény századokban megkezdődött és azt mondhatom, hogy tart még ma is. Az egyesek és csoportok, az egyházon belül és kívül állóknak ez ige melletti állásfoglalása megosztotta az embereket és igen gyakran szakadásokat idézett elő. Aki valamennyire is ismeri az egyház történelmét, az tudja, hogy ez ige fölötti vitából nőtt ki a pápaság is, amely az akkori egyházi hatalmat jelentette, de ezekből állott elő az a sok szakadás is, amely az egyházat gyengítette. Vélemény különbség ez ige körül a többek között a fölött volt, hogy a mennyország hol van, ki juthat be oda, kit lehet onnan eltüntetni és ki rendelkezik ez ország ajtójának kulcsai fölött.

Ez ige körüli vitákban nagy fordulatot vett az ember akkor, amikor egyszer egy tudós hosszú kutatásai eredményeképpen a világba kiáltotta, hogy „Mozog a föld”! Attól a pillanattól kezdve sok addigi fölfogás omlott össze és ezek között az is, amit az emberek eddig a mennyországról hittek. Megdőlt az a fölfogás, hogy a fejünk fölött látható kék ég egy kifeszített erősség, amely fölött ott a mennyország s a mind világosabban látó ember előtt a földrajzilag meghatározható helyhez kötött mennyország helyébe az állapot-mennyország került, amelynek kulcsa nem egy ember, vagy egy közösség kezébe van letéve, hanem bárkinek a maga tettei és cselekedetei által rendelkezésére áll.

Abban mindenki egyet ért, hogy a mennyország — legyen az akár hely, akár állapot, — az a boldogságnak, a lelki nyugalomnak és a békességnek a helye, vagy állapota. Az, ahol szeretet, békesség, megértés honol, ahol az arcok mindig derűsek, az ajkak mosolygósak, ahol a szívek tiszta örömtől dagadnak s a lelkek boldog nyugalomban élhetnek. Ahol nincs gyű-

országban, Torda és Kolozsvár környékén járt. Isten, ki az ember földi pályáját megszabja, az álmat valóra váltotta, az utolsó öt esztendőre Kolozsvárra vitte. Hűséges szolgálatának jutalmául ott tette fejére az idvesség koronáját.

Testének cserépedénye eltörött. Lelkének nárdus illata elszállt és mint kedves emlék, él még és szent inspiráció Isten- és hazaszeretetre. Itt maradt, itt él közöttünk, énekeljük Vele az idvezült lelkek himnuszát.

„Óh mint ragyog pályám az égbe' fent,
az kegyelmet, üdvöt ad már ide lent,
Angyalid intenek. Uram hozzád megyek,
Uram hozzád megyek, Hozzád közel.

Dr. Csiki Gábor

(Részlet a január 22-én elhangzott emlékbeszédből.)

főlet, irigység, árulkodás, rosszindulat. S mert ilyen a szemmel látható világban az ember nem igen találhat, természetesen valahol a képzeletben állította föl azt, ahová igyekszik az ember, ahol a földi élet szenvedéssel elmaradnak, egyenlőtlenségei kiegyenlítődnek és ahol életünk méltó jutalmat kap. És, hogy ezt az ember hol és hogyan képzelte el, az a lényegen nem változtat, mert itt a kérdés tulajdonképpen az, hogy ennek a mennyországnak kulcsait az ember hogyan szerezheti meg, hogy vele kinyithassa azt.

Mi hisszük azt, az a meggyőződésünk, hogy Isten e kulcsok megszerzésének lehetőségeit mindenki számára megadta. Száz és ezer út, mód és lehetőség vezet a mennyország kulcsához, de mindenik a legnemesebb emberi erényeken keresztül. Mennyország kulcsa az, ha szorgalmasan dolgozol a kijelölt munkamezőn, ha egész lélekkel töltöd be hivatásodat, ha becsületes öntudattal állasz örhelyeden. Mennyország kulcsa az, ha megszeded kenyeredet az éhezőnek, ha könyörülő szamaritánusa lész a sorstól megsebzettnek, ha Veronika kendőjével töröld le a kesergők könnyeit. Mennyország kulcsa az, ha bizalommal közeledel az Istenhez, ha ragaszkodol hitedhez, vallásodhoz, ha buzgó lélekkel látogatod a templomot, s ha jó szívvel gyujtod meg az áldozatok tűzét egyházad és nemzeted oltárain. Vagy nem éreztétek-e sokszor, amikor így cselekedtetek, hogy olyan földöntúli boldogság töltötte be szíveteket, mintha a mennyország kapuja nyílt volna meg előttetek.

Nem is olyan régen, egyik alkalommal betértem a község kereskedésébe, ahol az oda jövő-menő emberekkel elbeszélgettem, közben figyeltem az ott történeteket. Egyszer csak egy szegényes külsejű kis leányka jött az üzletbe s miután a markában szorongatott pénzt a pultra tette, beteg édesanyja részére orvosságnak sósborszeszt kért. Az elfoglalt kereskedő hirtelen megszámlálva a pénzt így szólt: a pénz nem elég, ennyiért nem adhatok, hozz még pénzt. A leányka a nem várt feleletbe belesápadt, lábai gyökeret vertek s arcáról le lehetett olvasni, hogy otthon nincs több pénz. Oda léptem s elővéve a pénztárcámat, kiegészítettem az ő pénzét. A kis leányka boldogan vitte beteg anyjának a sósborszeszt, de én még boldogabb voltam, mert úgy éreztem, hogy ez a tettem egy kulcs volt számomra, egy kicsit megnyitotta a mennyország kapuját.

Amikor, mint lelkész egész lélekkel töltöm be hivatásomat, amikor egy beteget meglátogatva megerősítem hitében, reményében, amikor gyermeki lélekben a hitnek, a szeretetnek magvait hintegetem, amikor az ifjúság lelkében az erkölcsös élet utáni vágyat felébresztem, amikor a felnőttek között a megértést és békeséget munkálom, amikor az élet végét járó öregek előtt az örökélet hitét s Isten irgalmát ismertetem, akkor mindig úgy érzem, hogy a mennyország kulcsát vettem a kezembe.

Az Isten mindenkinek megadta a lehetőséget, hogy a mennyország kulcsát is megszerezhesse. Ne késlekedj hát, hiszen tudom, hogy Te is testvérem, azt akarod, hogy a mennyországot elérhesd, hogy kapuját megnyithasd. Minden kis jótett, minden nemes cselekedet, minden áldozatkészség, minden jó szándék egy-egy kulcsa a mennyországnak. Tőled függ hát, hogy megszerzed-e és kinyitod-e a magad számára azt. Ámen.

Kelemen Imre

Beszédes számok tükrözik Népgazdaságunk fejlődését, államunk ez évi költségvetésének adataiból. — Az országgyűlés által nagy lelkesedéssel elfogadott költségvetés szerint harminc százalékkal több a beruházás, mint tavaly. Iparunk fejlesztésére kilenc milliárd forintot, mezőgazdasági célokra pedig mintegy ötmilliárd forintot szánt a költségvetés.

A Dávid Ferenc Teológiai Bizottság április havában, minden csütörtök délután, fél 6 órakor egyháztörténelmi előadást tart a Nagy Ignác utcai gyülekezeti teremben.

Unitárius vallásos félórát sugároz a Petőfi rádió április 8-án és április 29-én d. e. 8.30—9 óráig.

2 UNITÁRIUS ÉLET

Az egészséges vallásos kedély

(Folytatás)

A vallásos kedélyű ember a vallást, Isten és az ember viszonyát, egy természetes, közvetlen, bensőséges atyai-gyermeki viszonyhoz fogja fel, akár csak Jézus. Teológiailag ez a hit lehet teista vagy panteista. Ez a felfogás erősen morális színezetű, helyesebben a hit és jó cselekedet vallása. Hangoztatja, hogy vallás és erkölcs szétválaszthatatlan. Egymást feltételezi s kölcsönösen kiegészíti, akár csak Jézus két főparancsolata. Szeresd az Istent és szeresd az embert! Isten szeretete az ember szeretete nélkül pusztán hit, jócselekedet nélkül. Az apostol szerint a „Hit jócselekedet nélkül halott.” És viszont.

Az egészséges vallásos kedély verhetetlen derűlátó. Az optimizmus nem tévesztendő össze magával a hittel, aminthogy a csillogó arany-szín sem tévesztendő össze a napsugár lényegével. Az optimizmusnak vannak különböző formái. A verhetetlen optimizmus néha naiv hiszékenységgé felszínesezik „a minden kék és minden szép” elve alapján, néha viszont patológikus mezőkre téved. Az utóbbi esetben a lélek időről-időre érzéketlenné válik az élet megpróbáltatásai és szenvedései iránt, akár csak a test a mesterséges altatás hatása alatt. Közismert példa erre Baskirtseff Mária esete, aki nemhogy szenvedett volna a nyomorúságtól, de valósággal élvezte azt, mint egy zsongító mámort. (James: A vallásos élmény különböző formái. 83 oldal.) A verhetetlen optimizmus Isten gondviselésébe vetett rendíthetetlen hit eredménye, amit Jézus mezei prédikációja példáz a legtalálhatóbban és a legszebben. „Ne aggodalmaskodjatok a holnap nap felől... tekintsétek meg a mezők liliomát s az ég madarait... nem szönek, nem fonnak, csűrökbe nem takarítanak s a ti Atyátok mégis eltartja őket. Mennyivel többek vagytok ti ezeknél!”

A verhetetlen optimizmus lélektani szempontból két forrásból táplálkozik. 1. Egy mély, spontán tapasztalatból. 2. Egy szellemileg megkonstruált, rendszerezett világképből. Az első esetben közeljárunk a jézusi megtapasztalás közvetlenségéhez, melegségéhez, amikor képletesen szólva, úgy érezzük, hogy kézenfogva vezet az Isten. Az ilyen tapasztalás tölti meg „az emlékezés kaptárát mézzel,” amint ezt Parker esetében is láttuk.

A megszerkesztett világkép már az értelem munkája. Az értelem kétirányú munkát végez el. Különválasztja a valóságnak azt a részét, aspektusát, amely a jót tartalmazza s tudatosan letörli róla a rosszat. Ez a látszatra fölényes és önkényes eljárás a rossz problémájához vezet s ha egy kissé a dolgok mélyére nézünk, az ember kedély-világáról érdekes képet nyújt.

Az egészséges kedély alkatával jár, hogy bizonyos mértékig vakságban él a rosszal szemben. A boldog ember a rosszat épp oly képtelen felfogni, mint a becsutelen a jót.

A rosszal szembeni magatartásunk anyagot, élesítést, erősítést azoktól a magas eszményektől kap, amelyek nemcsak önön védelmünket szolgálják, hanem tekintetünket magasabb régiók felé emelik.

Az elmondottak alapján megállapíthatjuk, hogy az egészséges vallásos kedély kibontakozása összhangban van az emberi természet alapvető képességeinek a kiművelésével. Isten gondviselő Atyasága, a veretlen optimizmus, a rossz feletti győzelem, az élet és halál problémájának higgadt és bölcs felmérése, az emberi méltóság megőrzése, nemhogy leláncolná, de felszabadítja, a szabadságra éretté teszi az ember képességeit. Sőt ennél továbbmegy. Maga mellé állítja az egész világegyetemet. Amint *Overstreet* tanár mondja, az egészséges hívő bukásában és diadalában maga mellett érzi a világegyetemet. Jézus ezt így fejezte ki: „Nem vagyok egyedül, mert az Atya velem van”.

Még csak annyit, hogy az unitárius ember boldog lehet, hogy Isten az egészséges vallásos kedély áldott lehetőségeivel ajándékozta meg. S a tiszta jézusi hithez vezérelte. Ebből a hitből egy mustármagnyi is elég ahhoz, hogy életfárá, lélekfárá nőjön s viruljon rajta az egészség és kedély. Ez a boldogság legyen elkötelezés a múlt, a jelen és a jövő felé egyaránt.

Dr. Simén Dániel

Franklin Benjamin unitárius kapcsolatai

A Béke Világtanács felhívása alapján Franklin Benjaminról, a tudomány hősről és a haladó szellemű államférfiről születésének kettőszázötvenedik évfordulója alkalmából a magyar sajtó is megemlékezett. A alábbiakban — röviden — Franklinnak unitárius kapcsolatairól emlékezünk.

Köztudomású, hogy Franklin még az Amerikai Egyesült Államok függetlenségének kimondását megelőzően, hosszabb időt töltött Londonban, szűkebb hazájának, az akkor angol gyarmat Pennsylvaniának a képviselőjében. Az angol politikai életnek csak egy kis csoportja, — a Whig Club — rokonszenvezett az amerikai gyarmatok függetlenségi törekvéseivel. E körben ismerkedett meg Franklin Priestley Józseffel, a természettudományok haladószellemű képviselőjével, angol unitárius lelkésszel, aki néhány évvel később, — 1791-ben Birminghamban, — a francia forradalommal való rokonszenve miatt, majdnem életével fizetett. E baráti kör támogatta az angol államegyházból kiszakadt és áriánus nézeteiről ismert Lindsey Theofil lelkész törekvéseit. Priestley és társai vitték el a vallási eszméikkel is rokonszenvező Franklint 1774. április 17-én, vasárnapon a londoni Essex utcában, egy bérelt teremben tartott istentiszteletre, mely az első nyilvános angol istentiszteletként jegyeztetett fel az angol egyháztörténelem lapjain. Lindsey körül gyülekezet alakult ki, s e gyülekezet tagjai közt volt Franklin is, aki londoni időzésének ideje alatt rendszeres látogatója volt az első londoni unitárius gyülekezet istentiszteleti helyének. (Wilbur E. M.: A History of Unitarianism in Transylvania, England and America, Cambridge, 1952.)

Az amerikai unitárius gyülekezetek megalakulása a XIX. század első évtizedeiben történt, s így azt az 1790-ben elhalt Franklin már nem érthette meg. A vallási szabadságról vallott — unitárius szellemű nézetei, — a polgári és politikai szabadságról vallott erős hitében gyökereztek. E nézetek alapján méltán sorolja az egyháztörténetírás Franklint az amerikai unitarizmus szellemi előfutárai közé.

Tudvalevő, hogy Franklin fedezte fel, hogy a világm elektromos jelenség. Ezzel az emberiséget egy régi kényszer nyűgétől szabadította meg. E felfedezésével a természetfeletti világtól elvette azt a borzasztó erőt, amelyről a régiek azt tartották, hogy az az ítélkező istenek fegyvere. Ez a felfedezése, az embernek a természet feletti hatalmát gazdagította — s így szabadságát növelte. (Eliot W. Charles — a Harvard egyetem elnöke — „Franklin“ c. előadásából, melyet Bostonban, 1906-ban az Amerikai Filozófiai Társaság előtt tartott, születésének kettőszázéves évfordulóján.)

Franklinnak a politikai és vallásszabadságról vallott nézetei azért érdemelnek különleges figyelmet, mert azokat az amerikai és a francia forradalmak győzelme előtti időben juttatta kifejezésre.

Franklin a népek közötti egyetértést kívánta szolgálni, amikor elítélte a háborút, mint a népek közötti ellentétek rendezésének az eszközét. Idevonatkozó nézeteit ez az epigramma fejezi ki: Sohasem volt jó háború és rossz béke. Franklin az emberiség szabadságáért és az ember boldogulásáért, jólétéért harcolt, — korát messze megelőző eszméket hirdelve, — s így példamutatása megérdemli mindnyájunk megbecsülését.

Ferencz József

fordulóval kapcsolatban ankétot tartottunk, az itteni szaktudósok bevonásával, Dávid Ferenc és a XVI. századi antitrinitarizmus értékeléséről. Sajnos a vitatott kérdések igen sokszor azért maradtak eldöntetlenek, mert rendkívül fontos, mondhatnám perdöntő adataink nincsenek összegyűjtve, elrendezve. Pedig adat rengeteg volna. A XVI. század magyar szellemtörténetében igen jelentős szerepet játszott az unitarizmus és ez nem pusztulhatott el nyom nélkül, még az ellenreformáció és az orthodox protestantizmus „áldásos“ működése ellenére sem. És nem is pusztult. Hazai könyvtáraink és levéltáraink mélyén hatalmas anyag húzódik meg és mi unitárius multunk ellen követünk el súlyos vétet, ha az adatokat össze nem szedjük és legalább másolatban össze nem állítjuk. Ez lenne első célja adattárunknak. És ennél a feladatnál unitárius történelmünk érdekel. Ha bárhol, bármilyen korszakból és bármilyen vonatkozásban unitárius, vagy antitrinitarizmus utalást találnak, vegyék azt a fáradságot: küldjék el egy levelezőlapon a hely pontos megjelölését, ahol az unitárius adatot találták és én gondoskodom az adat lemásolásáról, Nemcsak levéltári adatokra gondolok, hanem mindenféle, nyomtatásban megjelent adatra is, amelyik nem unitárius kiadásban, vagy folyóiratban jelent meg. Címünk: Unitárius Vallás és Egyháztörténeti Adattár, Debrecen, Hatvan u. 24.

A második cél sem kevésbé fontos. A magyar és a magyarnyelvű külföldi szépirodalomban egyre több munkában jelennek meg unitáriusok kedvező, esetleg kedvezőtlen megvilágításban. Ha valaki olvasmányai során ilyen részekre bukkan, kérem tegye meg, hogy egy levelezőlapon a könyv címét és az oldalszámot írja meg a fent közölt címre, hogy a ráknvonatkozó szépirodalmi utalásokat is megismerhessük. Tudom, hogy elfoglalt emberek vagyunk. Azt is tudom, hogy általános egyházi-vonatkozású levelezések iránt is (pl. lakcímváltozás bejelentése) érthetetlen ellenszenvvel viseltetünk. De gondoljuk csak meg, hogy Magyarországon ma kb. 15000 unitárius él, abból 150 atyánkfiának megmozdul a lelkiismerete ismertetőm hatására és elhatározza, hogy adatokat fog küldeni. A 150 közül 15 el is jut addig, hogy az adatokat elküldi, mennyi értékes momentumra figyelhetünk fel így, ami másként elkerülte volna figyelmünket. Unitárius történeti kalákába hívok hát mindenkit, aki multunkat szereti és arra kíváncsi is.

Szász János adattári vezető

A Csehszlovák Egyház

Dr. Kanak Miroslav, a prágai Husz János teológiai fakultás professzora, aki részt vett a belfasti világkongresszuson, az egyik unitárius egyházi lap felkérésére, cikket írt egyházáról, melyet az alábbiakban ismertetünk:

A csehszlovák egyházat 1920. január 8-án alapította Prágában néhány lelkész, akik kiváltak a római katolikus egyházból, miután eredménytelenül próbálkoztak reformkísérleteiknek az egyházon belüli elfogadtatásával. E reformmozgalmak vezetője, dr. Farsky Károly pilzeni lelkész volt, akiről lapunk egyik tavalyi számában már külön is megemlékeztünk.

Az egyházalapítók 1920. jan. 10-én szövegezték meg az új egyház legfontosabb alapelveit: az egyház közvetlenül Jézus evangéliumi tanításaira alapítja elveit, egyházi életükben követik Husz János és a cseh testvérek régi népi és nemzeti megszentelt hagyományait (pl. kehelyviselés a lelkészek palástján), fontosnak tartják a lelkiismeret szabadságát, mely az egyének vallásos nézeteinek a kifejtésére is teret biztosít; jobb, tisztább és emberibb egyházi életet akarnak tagjaiknak biztosítani, mint amilyent régi egyházukban élni tudtak. A cseh nép körében a római katolikus egyházzal szemben való ellenállást képviselték.

Husz János és Komensky (Comenius) János Ámos szellemi hagyományainak a felújítása már az első hónapokban 200.000 hívőt hozott az új egyház táborába. 1921 végén a hívek száma már elérte a félmilliót. Számuk azóta is állandóan emelkedett. 1930. táján már közel háromnegyedmillió volt a lélekszámuk. Ma is több

Egyháztörténeti adattárunkról

Kis lapunk legutóbbi számában olvashattuk, hogy a december 11-iki közgyűlésünk „Unitárius Vallás és Egyháztörténeti Adattár“ létesítését határozta el. Úgy vélem, nem lesz érdektelen olvasóink számára, ha közelebbről is megismerkednek legfiatalabb intézményünk céljával és feladatával. Jó ez az ismerkedés azért is, mert szeretném, ha az „Adattár“ kapcsolata a legszélesebb unitárius körökkel is kiépülne.

Az Adattár gondolata még az 1954-es esztendő végére nyúlik vissza. A Debrecenben tartott 375 éves év-

mint 850.000-re becsülik híveik lélekszámát. Így a csehszlovák egyház, a mai Csehszlovákia legnépesebb, nem katolikus (protestáns) egyháza.

A Csehszlovák egyháznak megalakulásakor templomai nem voltak. 1924-re már 19 templomuk épült fel. Ma, elsősorban Cseh és Morvaországban és Sziléziában vannak gyülekezeteik, s 450 saját istentiszteleti helyük van, ezek közül 228 nagy templom, 67 kisebb templom és 34 imaház.

Az új egyháznak 1920 végén még csak 32 gyülekezete volt, számuk ma már 355. A gyülekezeteket a régi cseh reformatori mult hagyományainak megfelelően csoportosították 34 egyházkörbe. Az egyházköröket hat püspökség kormányozza. A püspököket hét esztendei időtartamra választják, a prágai püspök-pátriárkát, az egyház fejét tíz esztendőre. Az egyház legfelsőbb kormányzó szervének, a központi egyháztanácsnak a püspök-pátriárka az elnöke. A különböző egyházi tanácsokban a világiak is részt vesznek választás útján.

A lelkipásztorok száma 1920-ban a megalakulás idején 7 volt, ez a csehszlovák egyház.

Ez a szám az újabb áttérésekkel már az első év végére 40-re emelkedett. Ma már 450 lelkipásztor van az egyháznak, akiknek nagyobb részét saját teológiai fakultásukon képezték ki. A papok közt 60 nő-lelkész is dolgozik. A csehszlovák egyházak lelkipásztorait a prágai Husz János teológiai fakultáson nevelik, ahol nyolc professzor, három docens és egy könyvtáros végzi a lelkészképzés munkáját. A prágai Komensky fakultáson, — melynek dékánja a nálunk is jól ismert *Hromádka* professzor, — képezik ki a többi protestáns felekezet papjait.

A csehszlovák egyház tantételeiről, vezetőiről, lapunk egyik legközelebbi számában fogunk megemlékezni.

Ferencz József

H Í R E K

Tizedik évfolyamába lépett az „Unitárius Élet”. Az évforduló alkalmából szeretettel köszöntjük kedves olvasóinkat, s kérjük, támogassák továbbra is kis lapunkat atyafiságos jóindulattal.

Józan Miklós néhai nagynevű püspökünk emlékének áldozott budapesti egyházközségünk, egykori kiváló lelkipásztor halálának 10. évfordulója alkalmából.

A természet zsufolásig megtöltő gyülekezet áhítatos lélekkel énekelte el a „Hozzád megyek Uram”... kezdetű egyházi éneket, amely annak idején tudvalevőleg, a „Titanic” nevű óceánjáró gőzös elsüllyedése alkalmával szárnyalt fel a tragikus végű utasok ajakáról, s amelyet angol eredetiből Józan püspök ültetett át szép, költői magyar nyelvre. *Pethő István* egyházköri főjegyző mondott lélekemelő imát, — majd dr. *Csiki Gábor* püspöki helynök klasszikus veretű emlékbeszédben méltatta a nagy püspök érdemeit. A *Fettich* művész együttes kitűnő zeneszámai után ifj. *Józan Miklós* — a néhai főpásztor unokája, — meleg átérzéssel szavalta el, nagyatyjának Erdélyről szóló szép költeményét. *R. Filep Imre* lelkész lélekbemarkoló szavak kíséretében helyezte el a kegyelet koszorúját *Józan* püspök bronz mellszobrára, s meghatott hangon kérte fel az Erdélybe utazó püspöki helynököt, hogy a koszorút helyezze el *Józan püspöknek* a kolozsvári, házsongárdi temetőben levő síriára. A lélekemelő ünnepély a Himnusz hangjaival zárult.

Boros Áron palástviselésre jogosított hódmezővásárhelyi énekvezér afia érdemes szolgálatának 50 éves fordulójáról emlékezett meg hódmezővásárhelyi gyülekezetünk rendkívül bensőséges templomi ünnepség keretében. Dél előtt 10 órakor ünnepi istentisztelet volt, melyen imádkozott *Boros Áron*, prédikált *Pethő István* egyházköri főjegyző. Istentisztelet után díszközgyűlés vette kezdetét, melyet *Kádár István* gondnok megnyitó szavai vezettek be és az egyházközség nevében meleg szavakkal üdvözölte *Boros Áront*. Az egyházközség által ajándékozott palástot, mély hatású palástavató beszéd kíséretében *Pethő István* adta át az ünnepeltnek. *Boros Áron* 50 éves működését ismertette dr. *Jakab Jenő* lelkész.

4 UNITÁRIUS ÉLET

Ezután következtek az üdvözlések. Az Egyházköri Tanács és a budapesti egyházközség nevében *Pethő István*, a hódmezővásárhelyi presbiterium nevében *Bán Sándor*, az ujtemplomi ref. egyházközség küldöttsége nevében *Karácsonyi Sándor* presbiter, a római kath. egyházközség nevében dr. *Prehoffer István* egyházi tanácsos, az izraelita hitközség nevében *Diamant Rezső*, a tarjáni ref. egyházközség nevében dr. *Böszörményi Ede* lelkipásztor, az evangélikus egyház nevében *Farkas György* gondnok köszöntötték az ünnepeltet.

Székykeresztúrról küldött üdvözlést dr. *Csiki Gábor* püspöki helynök, a szegedi leányegyházközség nevében *Kovács Dénes* gondnok, a pestszentlőrinci egyházközség nevében *Balogh Béla* presbiter. Táviratilag és levélben több helybeli egyház részéről érkezett üdvözlés, továbbá az összes unitárius egyházközségek részéről is. A hódmezővásárhelyi unitárius gyermekek nevében *Kosahuba Erzsébet* ovodás kislány köszöntötte *Borost*. Az egyházközség hívei szép aranykosárral ajándékozták meg. Délután 5 órakor evangélizáció és szeretetvendégség volt. Evangélizált *Pethő István* ek. főjegyző. A délelőtti ünnepségen és a délutáni evangélizáción népes gyülekezet vett részt, mely a termet zsúfolásig megtöltötte. Szívből gratulálunk és jubiláló afia életére Isten áldását kérjük.

HALOTTAINK Dr. *Mikó Lajos* egyházi tanácsos afia *Biharnagybajomban* váratlanul elhunyt. Az egyetemes unitárius egyház történetében mindenkoron tiszteletreméltó szerepet betöltő *Mikó* családnak nemes hagyományaihoz méltó és hű, széleskörű ismeretekkel rendelkező, jeles tagja szállott Vele sírba. Önzetlen szolgálatát egyházunk hosszú évek során különösen pénzügyi vonatkozású kérdésekben vette igénybe. Állásfoglalásában mindig az egyéniségét jellemző alaposág, körültekintő gondosság, főleg pedig egyháza iránt táplált őszinte szeretete vezette. — Halála súlyos vesztesége unitárius közösségünknek. Áldás emlékére!

P. Buzogány Lajosné P. Buzogány Lajos duna-tiszai közeli szórványegyházközségünk érdemes, buzgó gondnokának hitvese *Kecskeméten* elhunyt. A mélyen sujtott család gyászában részvevő lélekkel osztozunk. — *Kozma Tibor* afia *Budapestben*, *Sándor Dániel* afia *Rákosszentmihályon*, *Szakács Ferenc* afia *Felsőgödön*, özv. *Imreh Sándorné* *Isaszegen*, dr. *Mahler Sándor* *Dunakeszin* elhunyt. Áldás elhunyt afiai emlékére.

ERDÉLYI POSTA

Dr. *Csiki Gábor* püspöki helynök néhány hetet Erdélyben töltött. Kolozsvári tartózkodása alatt január 24-én délután dr. *Kiss Elek* püspök és a Teológiai Intézet tanári kara, valamint a teológiai ifjúság társaságában felkereste néhai *Józan Miklós* püspök házsongárdi sírját és a püspök emlékét idéző beszéd kíséretében elhelyezte budapesti egyházközségünk koszorúját a sírra. A teológusok énekkara a „Hozzád megyek Uram” kezdetű egyházi éneket adta elő. Résztvett a püspöki helynök *Kökösi Kálmán* árkosi lelkész beiktatási ünnepségén is.

Torockón Népráji Múzeumot szervezett *Györbiró Pál* ot-tani tanító állami támogatás mellett. A múzeum három nagy és két kisebb szobából álló helyiségében, üveges szekrényekben vannak elhelyezve a híres torockói népviseleti ruhadarabok, valamint bányászati eszközök. A múzeumban nyert elhelyezést az egykori bányaváros levéltára is, amely sok száz eredeti okirattal áll.

Csongvay Lajos nyárádszentlászlói lelkipásztor kolozsvári teológiai intézetünk tanári karának felkérésére február 2- és 3-án a teológián négy előadást, majd záróistentiszteletet tartott. Egyes előadásokat a tanárok jelenléte nélkül az ifjúsággal megbeszélte és az ifjúság az előadást kiértékelte. Majd *Csongvay* beszámolt a tanári karnak a teológián szerzett tapasztalatairól. Ehhez az előadáshoz a tanárok részéről több hozzászólás hangzott el.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházköri

Felelős szerkesztő és kiadó: **Dr. Csiki Gábor.**

Évi előfizetés díja: 6 forint.

Budapest, IX., Hőgyes Endre utca 3.

Táv.: 183-186. Csekksz.: 50.561.

Budai nyomda 956. III. 1600 db 620 — Fv.: Ligeti M. ig.